

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка
Кафедра екології, географії та природокористування

Пархоменко О.Г.

«НОВІТНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ГЕОГРАФІЇ»

Методичні рекомендації до проведення практичних робіт для
студентів природничо-математичного факультету

ЧЕРНІГІВ, 2024

Рекомендовано до друку вченою радою природничо-математичного факультету Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
(протокол №7 від 19 січня 2024 року)

Рецензенти:

Філоненко Ю.М. – кандидат географічних наук, доцент, директор навчально-наукового інституту природничо-математичних, медико-біологічних наук та інформаційних технологій Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Ковальська К.В. – кандидат історичних наук, доцент кафедри екології, географії і методики навчання, заступник завідувача кафедри з навчально-методичної роботи Університету Григорія Сковороди в Переяславі

П 18 Новітні інформаційні технології в географії: методичні рекомендації до проведення практичних робіт для студентів природничо-математичного факультету /О.Г. Пархоменко. – Чернігів : НУЧК імені Т.Г. Шевченка. – 13 с.

Навчальний курс «Новітні інформаційні технології в географії» є вибірковою дисципліною циклу загальної підготовки відповідно до освітньо-професійної програми спеціальності 014 Середня освіта (Географія). У процесі вивчення навчальної дисципліни студенти ознайомлюються із різновидами сучасних інформаційних технологій та засвоюють основи і методичні прийоми їх використання у педагогічній діяльності.

Подано практичні завдання, контрольні питання та перелік літературних джерел.

ПЕРЕДМОВА

Розвиток сучасної географії, як науки і навчальної дисципліни неможливий без використання комп'ютерних інформаційних технологій, які відкривають нові варіанти навчання школярів і студентів. Використання інформаційних технологій у викладанні географії дозволяє сформувавши правильні уявлення про об'єкти вивчення, які віддалені у просторі та часі. Сучасний учитель географії повинен легко застосовувати комп'ютерні інформаційні технології в різноманітних аспектах своєї діяльності. Тому одним із напрямків модернізації системи географічної освіти у вишах і школі є використання інформаційних технологій.

Метою навчальної дисципліни є: засвоєння методичних основ та принципів застосування сучасних інформаційних технологій у педагогічній діяльності вчителів-географів, ознайомлення із спеціалізованим програмним забезпеченням для проведення шкільних занять з географії, а також формування у студентів загальних уявлень про можливості використання інформаційно-комунікаційних технологій, платформ, інтерактивних засобів тощо.

Завданням навчальної дисципліни є: знайомство з різноманітністю сучасних інформаційних технологій, які є необхідними для професійної діяльності вчителя географії у ЗЗСО, освоєння базового програмного забезпечення, засвоєння особливостей використання для різних форм шкільних занять.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- особливості історії розвитку інформаційних технологій та їх використання у географічній освіті;
- перспективи застосування інформаційних технологій у навчальному процесі;
- державні вимоги для забезпечення безпечним і ефективним використанням інформаційних технологій у навчальному процесі;
- алгоритм і методи інформаційної обробки карт і їх використання для виконання учнівських завдань.

вміти:

- застосовувати у навчальному процесі різні типи сучасних інформаційних технологій для успішного розкриття матеріалу; оптимальні види сучасних інформаційних технологій у навчальному процесі з урахуванням вікових особливостей учнів;
- визначати та сприяти зростанню рівня інформаційної компетентності у процесі виконання завдань учнями;
- користуватися цифровими картами та додатковими картографічними матеріалами навчального характеру.

ЗМІСТ

Практична робота 1. Сучасний стан розвитку інформаційних технологій. Формування навчальних інформаційних мереж.....	5
Практична робота 2. Освітні технології: суть та класифікації. Традиційні технології навчання географії. Технології пояснювально-ілюстративного та диференційованого навчання.....	6
Практична робота 3. Технології групової діяльності учнів та проблемного навчання на уроках географії.....	7
Практична робота 4. Інновації в освіті. Особистісно-орієнтований та компетентісний підходи у викладанні географії. Нові інформаційно-комп'ютерні та дистанційні технології навчання.....	8
Практична робота 5. Технологія проектної діяльності учнів в процесі навчання географії. Технології інтерактивного навчання на уроках географії.....	9
Практична робота 6. Технологія розвитку критичного мислення учнів на уроках географії. Технологія модульного навчання.....	10
Список рекомендованої літератури.....	11
Завдання для самостійної роботи студентів.....	12
Рекомендації щодо написання та оформлення реферату.....	13

ПРАКТИЧНА РОБОТА 1 (СЕМІНАР)

Тема: Сучасний стан розвитку інформаційних технологій. Формування навчальних інформаційних мереж

Завдання.

Підготувати реферативне повідомлення на одну із запропонованих тем. Вимоги до оформлення надаються викладачем (додаток).

1. Тенденції розвитку інформаційних технологій в умовах глобалізації.
2. Сучасні досягнення в розробці інформаційних технологій в Україні.
3. Перспективи та напрямки впровадження інформаційних технологій.
4. Поняття та класифікація інформаційних мереж.
5. Навчальні інформаційні мережі та їх особливості.
6. Глобальні інформаційні мережі та їх інноваційний потенціал у навчанні.

Літературні джерела

1. Биков В.Ю. Інноваційні інструменти та перспективні напрями інформатизації освіти. ІКТ в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи: матеріали III між нар. наук.- практ. конф. Львів : АДУ БЖД, 2012. Ч 1. С. 14-26.
2. Гуревич Р.С., Кадемія М.Ю., Шевченко Л.С. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід : навчальний посібник. Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2012. 348 с.
3. Кремень В.Г. Інформатизація освіти – провідний напрям підвищення результативності навчального процесу. Комп'ютер у школі та сім'ї. 2011. № 1. С. 3-6.
4. Осадчий В.В., Осадча К.П. Сучасні реалії і тенденції розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в освіті. Інформаційні технології і засоби навчання. 2015. Т. 48. № 4. С. 47-57.
5. Богачков Ю.М., Пінчук О.П. Ключові питання створення концепції мережі ресурсних центрів дистанційної освіти загальноосвітніх навчальних закладів. Інформаційні технології і засоби навчання. 2013. Т. 35. № 3. С. 83-98.
6. Воробієнко П.П., Нікітюк Л.А., Резніченко П.І. Телекомунікаційні та інформаційні мережі: підручник [для вищих навчальних закладів]. К: САММІТ-Книга, 2010. 708с.
7. Засоби інформаційно-комунікаційних технологій єдиного інформаційного простору системи освіти України: монографія / за ред. В. Ю. Бикова. К.: Педагогічна думка. 2010. 160 с.
8. Згуровський М.З., Якименко Ю.І., Тимофеев В.І. Інформаційні мережеві технології в науці і освіті. Системні дослідження та інформаційні технології. 2002. № 3. С. 43- 56.
9. Ягодзінський С.М. Глобальні інформаційні мережі у соціокультурній перспективі: монографія. К.: Аграр Медіа Груп, 2015. 276 с.

ПРАКТИЧНА РОБОТА 2

Тема: Освітні технології: суть та класифікації. Традиційні технології навчання географії. Технології пояснювально-ілюстративного та диференційованого навчання.

Теоретичні питання

1. Поняття “освітні технології”, “педагогічні технології”, “технології навчання”.
2. Технологічний підхід у викладанні географії. Етапи впровадження технологічного підходу в освітній процес.
3. Види навчальних технологій та моделей навчання у географічній освіті.
4. Класифікації освітніх технологій, які застосовуються у викладанні географії.
5. Технологія диференційованого навчання.

Завдання 1.

Підготувати коротке повідомлення про технологічний підхід у навчанні.

Завдання 2.

Побудувати схему “Класифікації освітніх технологій”.

Завдання 3.

Розробити диференційовані завдання для контрольної роботи учнів з окремої теми курсу “Географія: регіони та країни” та критерії її оцінювання.

Завдання 4.

Розробити конспект уроку географії у 10 класі з використанням елементів пояснювально-ілюстративного та диференційованого навчання.

Літературні джерела

1. Дидактика географії: Монографія / В.М. Самойленко, О.М. Топузов, А.П. Вішнікіна. – К.: Педагогічна думка, 2014. – 586 с.
2. Загальна методика навчання географії: підручник / О.М. Топузов, В.М. Самойленко, А.П. Вішнікіна. – К.: ДНВП Картографія, 2012. – 512 с.
3. Інноваційні технології в роботі вчителя географії. – Х.: Основа, 2011. – 127 с.
4. Маслова Н.М. Сучасні освітні технології у викладанні географії: Навчально-методичний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / Н.М. Маслова. – Кропивницький, 2019. – 101 с.
5. Освітні технології навчання: Навч.-метод. посіб. / За ред. О.М. Пехоти. – К.: Видавництво А.С.К., 2003. – 255 с.
6. Навчання географії: Поянтійно-термінологічний словник / В.М. Самойленко, Я.Б. Олійник, А.П. Вішнікіна, І.О. Діброва. – К.: Ніка-Центр, 2014. – 352 с.
7. Топузов О.М. Проблемне навчання географії у школі: теорія і практика: монографія / О.М. Топузов. – К.: Фенікс, 2007. – 304 с.
8. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посіб. / О.І. Пометун, А.В. Пироженко. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 191 с.

ПРАКТИЧНА РОБОТА 3

Тема: Технології групової діяльності учнів та проблемного навчання на уроках географії.

Теоретичні питання

1. Технологія групової діяльності учнів. Групова робота як різновид колективної форми організації навчально-пізнавальної діяльності учнів.

2. Види групової роботи. Способи формування груп.

3. Методичні особливості застосування групової роботи на уроках географії.

4. Переваги групової роботи. Складнощі в організації групової роботи на уроках географії. Технологія проблемного навчання географії.

5. Проблемна ситуація як елемент проблемного навчання. Способи створення проблемних ситуацій на уроках географії. Рівні та методи проблемного навчання. Етапи розв'язання проблеми.

Завдання 1.

Розробити конспект уроку з курсу Географія: “Фізична географія України” з використанням елементів технології групового навчання.

У конспекті передбачити:

- групову роботу учнів на декількох етапах уроку
- застосування різних способів формування груп
- застосування роботи в парах та малих групах
- застосування різних методів (не менше 3-х) групової роботи учнів
- методику представлення результатів групової роботи учнями.

Завдання 2.

Розробити конспект уроку у 7 класі з використанням елементів технології проблемного навчання. В конспекті передбачити:

- застосування частково-пошукового методу при вирішенні навчальної проблеми
- чітко виокремити етапи вирішення проблеми (створення проблемної ситуації, постановку проблеми та усвідомлення її учнями, висунення гіпотез щодо вирішення, перевірка гіпотез, висновки).

Літературні джерела

1. Інноваційні технології в роботі вчителя географії. – Х.: Основа, 2011. – 127 с.

2. Маслова Н.М. Сучасні освітні технології у викладанні географії: Навчально-методичний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / Н.М. Маслова. – Кропивницький, 2019. – 101 с.

3. Освітні технології навчання: Навч.-метод. посіб. / За ред. О.М. Пехоти. – К.: Видавництво А.С.К., 2003. – 255 с.

4. Топузов О.М. Проблемне навчання географії у школі: теорія і практика: монографія / О.М. Топузов. – К.: Фенікс, 2007. – 304 с.

5. Врублевська М.О. Секрети успішного уроку географії. – Х.: Вид. група Основа, 2005. – С. 52-110.

ПРАКТИЧНА РОБОТА 4

Тема: Інновації в освіті. Особистісно-орієнтований та компетентісний підходи у викладанні географії. Нові інформаційно-комп'ютерні та дистанційні технології навчання.

Теоретичні питання

1. Особистісно-орієнтований підхід у викладанні географії як сучасна освітня парадигма.

2. Компетентісний підхід у викладанні географії, його сутність та основні складові.

3. Нові інформаційно-комп'ютерні технології навчання: суть, напрямки, застосування, переваги. Інтерактивні засоби. Мультимедійні технології у викладанні географії. Дидактичні можливості інтерактивних мультимедійних дошок.

4. Електронні презентації у викладанні географії. Вимоги до навчальних презентацій. Електронні навчальні програми на уроках географії. Переваги та недоліки застосування електронних навчальних програм. Їх види за функціональним призначенням.

5. Електронний підручник, електронні атласи на уроках географії. Особливості застосування віртуальних глобусів у викладанні географії.

Завдання 1.

Розробити мультимедійну презентацію до однієї з тем шкільного курсу 6-9 класів (за вибором).

Завдання 2.

Розробити тестові завдання до однієї з тем шкільного курсу географії для 6-9 класів на платформі Classtime.

Завдання 3.

Підготувати реферативну доповідь, розкривши одне з теоретичних питань заняття.

Літературні джерела

1. Дидактика географії: Монографія / В.М. Самойленко, О.М. Топузов, А.П. Вішнікіна. – К.: Педагогічна думка, 2014. – 586 с.

2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2004. – С.170-190.

3. Загальна методика навчання географії: підручник / О.М. Топузов, В.М. Самойленко, А.П. Вішнікіна. – К.: ДНВП Картографія, 2012. – 512 с.

4. Інноваційні технології в роботі вчителя географії. – Х.: Основа, 2011. – 127 с.

5. Маслова Н.М. Сучасні освітні технології у викладанні географії: Навчально-методичний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / Н.М. Маслова. – Кропивницький, 2019. – 101 с.

6. Освітні технології навчання: Навч.-метод. посіб. / За ред. О.М. Пехоти. – К.: Видавництво А.С.К., 2003. – 255 с.

7. Навчання географії: Поянтійно-термінологічний словник / В.М. Самойленко, Я.Б. Олійник, А.П. Вішнікіна, І.О. Діброва. – К.: Ніка-Центр, 2014. – 352 с.

ПРАКТИЧНА РОБОТА 5

Тема: Технологія проектної діяльності учнів в процесі навчання географії. Технології інтерактивного навчання на уроках географії.

Теоретичні питання

1. Історія виникнення і впровадження проектної технології навчання.

2. Метод проектів як складова проектної технології. Портфоліо та план проекту. Вимоги до учнівської презентації. Особливості створення публікації.

3. Організація інтерактивного навчання.

4. Технології кооперативного, колективно-групового навчання на уроках географії. Мета технології ситуативного моделювання.

Завдання 1.

Розробити план навчального проекту до однієї з тем курсу “Географія материків і океанів”.

План проекту має містити такі позиції: стислий опис проекту; визначення проблеми (ключові та тематичні питання); посилання на державні навчальні стандарти та програми; перелік навчальних предметів, з якими пов'язаний проект; цілі та очікувані результати проекту; опис діяльності учнів; початкові знання та вміння учнів, необхідні для реалізації проекту; матеріали та обладнання; можливості диференціації навчання; критерії оцінювання знань і вмінь учнів; поточні заходи (екскурсії, обговорення тощо).

Завдання 2.

Розробити учнівську презентацію з курсу “Економічна та соціальна географія України” з представленням результатів роботи над проектом.

Завдання 3.

Побудувати схему “Класифікація інтерактивних технологій навчання”.

Завдання 4.

Розробити конспект уроку географії у 10 класі з використанням інтерактивних технологій навчання (за вибором).

Літературні джерела

1. Дидактика географії: Монографія / В.М. Самойленко, О.М. Топузов, А.П. Вішнікіна. – К.: Педагогічна думка, 2014. – 586 с.

2. Загальна методика навчання географії: підручник / О.М. Топузов, В.М. Самойленко, А.П. Вішнікіна. – К.: ДНВП Картографія, 2012. – 512 с.

3. Інноваційні технології в роботі вчителя географії. – Х.: Основа, 2011. – 127 с.

4. Маслова Н.М. Сучасні освітні технології у викладанні географії: Навчально-методичний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / Н.М. Маслова. – Кропивницький, 2019. – 101 с.

5. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посіб. / О.І. Пометун, А.В. Пироженко. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 191 с.

ПРАКТИЧНА РОБОТА 6

Тема: Технологія розвитку критичного мислення учнів на уроках географії. Технологія модульного навчання.

Теоретичні питання

1. Технологія розвитку критичного мислення учнів на уроках географії: суть, мета, завдання
2. Методи і прийоми розвитку критичного мислення
3. Технологія модульного навчання: суть та особливості застосування.

Завдання 1.

Підготувати повідомлення про суть та методiku застосування одного з методів або прийомів, які сприяють розвитку критичного мислення (за вибором): мозковий штурм, асоціювання, кероване читання, диспути, дискусії тощо.

Завдання 2.

Розробити фрагмент уроку географії у 8 класі з використанням декількох методів і прийомів розвитку критичного мислення учнів. Усно обґрунтувати мету, тип уроку, структуру та етапи уроку, застосування засобів навчання та очікувані результати.

Завдання 3.

Підготувати коротке повідомлення про модульно-рейтингову систему навчання у школі.

Літературні джерела

1. Дидактика географії: Монографія / В.М. Самойленко, О.М. Топузов, Л.П. Вішнікіна. – К.: Педагогічна думка, 2014. – 586 с.
2. Інноваційні технології в роботі вчителя географії. – Х.: Основа, 2011. – 127 с.
3. Маслова Н.М. Сучасні освітні технології у викладанні географії: Навчально-методичний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / Н.М. Маслова. – Кропивницький, 2019. – 101 с.
4. Освітні технології навчання: Навч.-метод. посіб. / За ред. О.М. Пехоти. – К.: Видавництво А.С.К., 2003. – 255 с.
5. Навчання географії: Поянтійно-термінологічний словник / В.М. Самойленко, Я.Б. Олійник, Л.П. Вішнікіна, І.О. Діброва. – К.: Ніка-Центр, 2014. – 352 с.
6. Топузов О.М. Проблемне навчання географії у школі: теорія і практика: монографія / О.М. Топузов. – К.: Фенікс, 2007. – 304 с.
7. Врублевська М.О. Секрети успішного уроку географії. – Х.: Вид. група Основа, 2005. – С. 52-110.
8. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посіб. / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 191 с.

Список рекомендованої літератури

1. Богачков Ю.М., Пінчук О. П. Ключові питання створення концепції мережі ресурсних центрів дистанційної освіти загальноосвітніх навчальних закладів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2013. Т. 35. № 3. С. 83-98.
2. Биков В.Ю. Інноваційні інструменти та перспективні напрями інформатизації освіти. *ІКТ в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи*: матеріали III між нар. наук.- практич. конф. Львів : ЛДУ БЖД, 2012. Ч 1. С. 14-26.
3. Воробієнко П.П., Нікітюк Л.А., Резніченко П.І. Телекомунікаційні та інформаційні мережі: підручник [для вищих навчальних закладів]. К: САММІТ-Книга, 2010. 708с.
4. Врублевська М.О. Секрети успішного уроку географії. – Х.: Вид. група Основа, 2005. – С. 52-110.
5. Гуревич Р.С., Кадемія М.Ю., Шевченко Л.С. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід : навчальний посібник. Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2012. 348 с.
6. Дидактика географії: Монографія / В.М. Самойленко, О.М. Топузов, Л.П. Вішнікіна. – К.: Педагогічна думка, 2014. – 586 с.
7. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2004. – С.170-190.
8. Загальна методика навчання географії: підручник / О.М. Топузов, В.М. Самойленко, Л.П. Вішнікіна. – К.: ДНВП Картографія, 2012. – 512 с.
9. Згуровський М.З., Якименко Ю.І., Тимофєєв В.І. Інформаційні мережеві технології в науці і освіті. *Системні дослідження та інформаційні технології*. 2002. № 3. С. 43- 56.
10. Інноваційні технології в роботі вчителя географії. – Х.: Основа, 2011. – 127 с.
11. Кремень В. Г. Інформатизація освіти – провідний напрям підвищення результативності навчального процесу. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2011. № 1. С. 3- 6.
12. Маслова Н.М. Сучасні освітні технології у викладанні географії: Навчально-методичний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / Н.М. Маслова. – Кропивницький, 2019. – 101 с.
13. Навчання географії: Поянтіно-термінологічний словник / В.М. Самойленко, Я.Б. Олійник, Л.П. Вішнікіна, І.О. Діброва. – К.: Ніка-Центр, 2014. – 352 с.
14. Озарчук А.В. Використання інноваційних інформаційно комунікаційних технологій на уроках географії та в позаурочній діяльності. – Маца, 2018. – 141 с.
15. Осадчий В.В., Осадча К.П. Сучасні реалії і тенденції розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в освіті. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2015. Т. 48. № 4. С. 47-57.
16. Освітні технології навчання: Навч.-метод. посіб. / За ред. О.М. Пехоти – К.: Видавництво А.С.К., 2003. – 255 с.
17. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посіб. / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 191 с.
18. Топузов О.М. Проблемне навчання географії у школі: теорія і практика: монографія / О.М. Топузов. – К.: Фенікс, 2007. – 304 с.
19. Ягодзінський С.М. Глобальні інформаційні мережі у соціокультурній перспективі: моногр. К.: Аграр Медіа Груп, 2015. 276 с.

Завдання для самостійної роботи студентів

Назва теми	Кількість годин
<i>Модуль 1. Сутність освітніх технологій. Традиційні технології навчання географії</i>	
1. Історія виникнення технологій навчання	6
2. Освітні технології як основа творчої діяльності вчителя	4
3. Технологія програмованого навчання	6
4. Групова робота як різновид колективної форми організації навчально-пізнавальної діяльності учнів. Розробка конспектів уроків	12
5. Способи створення проблемних ситуацій на уроках географії	4
6. Проблемний урок географії: мета, завдання, структура та методика проведення	6
<i>Модуль 2. Інноваційні технології у викладанні географії</i>	
7. Інноваційний процес в освіті. Інноваційний потенціал педагога. Критерії наявності у педагога інноваційного потенціалу.	6
8. Особистісно-орієнтований підхід у викладанні географії як сучасна освітня парадигма. Особистісно-орієнтовані технології навчання.	6
9. Компетентісний підхід у викладанні географії.	2
10. Інтерактивні засоби. Дидактичні можливості інтерактивних мультимедійних дошок.	6
11. Електронні атласи та віртуальні глобуси у викладанні географії.	4
12. Розробка портфоліо і плану проекту.	4
13. Розробка учнівської презентації з результатами роботи над проектом.	6
14. Технології кооперативного навчання на уроках географії.	2
15. Технології колективно-групового навчання.	2
16. Технології ситуативного моделювання.	2
17. Технології опрацювання дискусійних питань.	2
18. Методи і прийоми розвитку критичного мислення.	6
19. Технологія модульного навчання.	4
РАЗОМ	90

Рекомендації щодо написання та оформлення реферату

У процесі виконання практичної роботи студенти виконують не лише стандартні, а й творчі індивідуальні завдання. Індивідуальна творча робота студента оформляється, як правило, у вигляді реферату з певної наукової проблеми. Від студентів вимагається ретельна робота з різноманітними джерелами інформації, збір необхідних даних, їх аналіз та систематизація. Студенти здобувають і вдосконалюють вміння та навички творчої, науково-дослідницької роботи, привчаються до належного оформлення результатів дослідження. При написанні реферату використовуються матеріали з підручників та навчальних посібників, енциклопедій, довідників, статистичних збірників, наукових монографій та статей, атласів, науково-популярної літератури тощо. Доцільним є також використання ресурсу Internet.

Вимоги до реферату:

- 1) *загальний обсяг* повинен становити в межах 10-12 сторінок;
- 2) *за структурою реферат повинен містити такі складові:* титульний аркуш, зміст, короткий вступ, основну частину, висновки і список використаних джерел;
- 3) *вимоги до оформлення титульного аркуша:* згори – назва навчального закладу і профільної кафедри; нижче – тип роботи реферату, назва навчальної дисципліни, назва реферату; ще нижче, праворуч, – прізвище автора та номер групи, в якій навчається студент.
- 4) *у вступі* необхідно стисло обґрунтувати актуальність вибору теми індивідуальної творчої роботи, визначити мету та завдання роботи, дати стислу характеристику джерел, використаних при написанні реферату.
- 5) *в основній частині* роботи мають бути чітко та логічно послідовно викладені основні аспекти досліджуваної проблеми, наведені наукові факти; думки різних авторів повинні бути забезпечені посиланнями; у тексті реферату не повинно бути граматичних помилок;
- 6) *висновки* повинні містити викладені у стислій формі основні власні узагальнення наукового змісту роботи, результати авторського аналізу наукової інформації, міркування щодо проблем і перспектив розвитку тих чи інших явищ та процесів;
- 7) *список використаних джерел* має складатися з не менше, ніж 10 джерел, оформлених у відповідності з існуючими вимогами; при використанні інформації із мережі Internet необхідно зазначити режим доступу.